

dovnic. Njihovo delo in skrb za naše izseljenke je bilo izredno pomembno, tako v ohranjanju domačega jezika in kulture kot tudi v socialnem smislu, ko je šlo za pomoč brezposelnim in bolnim. O pomembnih Slovencih in načinu življenja v Kairu v preteklosti in danes zvezo v poglavjih Masr el Kahira-Kahira ponosna in Al Qahirah-Kairo. V Kairu še deluje red šolskih sester. Danes je njihova stavba namenjena bivanju študentk. V to poglavje so že vključene zgodbe še živečih pripovedovalcev, ki se prepletajo skozi vsa naslednja poglavja, kar še bolj pritegne bralca. Kakšno je bilo kulturno, razvedrilno in izobraževalno življenje Slovencev v začetku tega stoletja v Kairu, nam osvetli poglavje Društvo sv. Cirila in Metoda v Kairu. V poglavju Čas kedivov nam avtorica pričara razkošno življenje turškega podkralja v Kairu, pri katerem so služile tudi Slovenke, in življenje na dvorih ter pri bogatih Evropejcih.

Različne življenjske usode naših deklet so bile povezane z Aleksandrijo, ki jo je avtorica leta 1993 tudi obiskala. Tudi tu deluje skupnost šolskih sester, ki pa danes skrbi predvsem za ostarele žene različnih narodnosti in veroizpovedi. V poglavjih Dada Marija iz Mirna pozdravlja Andree. Na obisku pri Siličevih in Ljudmila Legiša so strnjene pripovedi o življenju in služenju v Egiptu, stikih z domačimi, vrnitvi v domači kraj. Da je veliko Slovenk za vedno ostalo v Egiptu, nam pričajo nagrobniki na aleksandrijskem pokopališču, ki ga je avtorica prav tako obiskala. V poglavjih Pozdravi iz Dornberka Magdi Ibrahim, Bazovica v Egiptu zvezo marsikaj tudi o razmerah v času druge svetovne vojne, ko so izdajali slovenski časopis Bazovica, življenju v Egiptu in na domačih tleh, kjer je divjala vojna, o pomoči izseljenk domačim ter o nekaterih še danes živečih izseljenkah v Egiptu. Patru Jozafatu Ambrožiču je namenjeno posebno poglavje, saj je bil velik dobrotnik naših Aleksandrin. V zadnjem poglavju Povratak avtorica spregovori še o dokumentarnem filmu, ki so ga posneli za televizijo Ljubljana leta 1975. V njem so predstavili še živeče Aleksandrinke, ki so se vrstile domov in ostale v domačem kraju.

Vsekakor je treba pohvaliti izredno dobro dokumentirnost,

saj je avtorica zbrala številne izredno zanimive fotografije, ki so opremljene z besedilom, kar še dodatno dopolnjuje povednost fotografije. Na koncu so podani viri in literatura ter pripovedovalci.

Marija Faganeli z dvema varovancema na sprehodu; eden od njiju je Butros Gali, glavni tajnik OZN. (Foto: iz knjige Aleksandrinke, str. 162.)

Darja Skrt

ŽENE, MATERE, SLUŽKINJE, DOJILJE, RAZPETE V BOJU ZA VSAKDANJI KRUH

Kustodinja Inga Brezigar iz Goriškega muzeja je organizirala razstavo z zgornjim naslovom, ki je bila na ogled v času od 18. 11. do 18. 12. 1994. Razstava je sočasni prikaz dveh razstav o dojljah iz Comunita Montana Feltrina Centro per la documentazione della cultura popolare iz Felter (pokrajina Belluno) in razstave zgodovinskega krožka Gimnazije Ajdovščina. Dopolnjujejo in bogatijo pa jo še slikovni in tekstovni material iz knjige Aleksandrinke avtorice Dorice

Makuc ter slikovni prispevki arheologa Ivana Tuška iz Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine Maribor.

Razstava je bila pripravljena pod pokroviteljstvom Občine Nova Gorica ob letu družine 1994 in je namenjena ne samo bivšim dojljam in njenim najbližjim, pač pa vsem ženskam.

Brezigarjeva se je z vso občutljivostjo ženske, matere, ki ji je pridala strokovno distanco in razmišljanje, lotila organizacije razstave. Razstava se dotika ženske intimne, ki se je v preteklih

obdobjih in v določenih predelih zaradi zgodovinsko-ekonomskih situacij morala podrediti grobi zahtevi po eksistenčnem minimumu. "Razstava o posebni vrstičasne emigracije žensk, ki so kot dojilje za plačilo nudile svoje mleko tujim otrokom in služile v tujini ter s tem omogočale obstoj svoji družini, je nastala kot predstavitev vrste pričevanj o tem bolečem poglavju človeške zgodovine. (...) Z razstavo o dojiljah želimo postaviti ženam - materam, služkinjam in dojiljam spomenik z zapisi usod nekaterih - za tisoče, katerih usode niso bile nikoli zapisane. (...) Pojav dojilj je prastar, povezan z odnosom do otrok, velikokrat nehumanim, kot je bilo nehumano življenje v revščini, ki je žene in može ter otroke različnih narodnosti, različnih kultur, povezanih le preko skupne usode najbednejših, najrevnejših slojev, prisililo v pristajanje na tak način zagotavljanja osnovne eksistence družini," pravi Brezigarjeva v zloženki, izdani ob razstavi.

V dva razstavna prostora sta vstopili dve na videz zelo oddaljeni območji: pokrajina Belluno v severni Italiji in Vipavska dolina. Kljub kulturno-geografskim razlikam, ki so vplivale na različen način življenja, je ženske s teh dveh območij pogonala od domačih ognjišč v tuje sobane želja in volja do življenja in dostojnega preživetja, ne samo lastnega, pač pa preživetja vseh najbližjih.

Tragičnost dogajanja v notranjosti žensk, ki so zapuščale komaj rojene otroke, in bolečo odsotnost žene in matere za vse člane družine je več kot simbolično odslikavala črna barva panojev. Mrakobnost in odsotnost lepega pa potisnejo v ozadje portreti žensk, ki so v prostor žarčili pogum, ponos, moč in svojevrsten mir.

Nekako v ozadju njihovih obrazov pa je odsevala pisana beseda, ki je bila sicer glavni nosilec razstave. Na sicer ne preveč opaznih, a številnih listih so ostajala zapisana pričevanja nekdanjih dojilj, služkinj in Aleksandrink, pa tudi njihovih otrok. Odlomki pričevanj so bili zapisani na podlagi številnih pogovorov, ki so jih opravili dijaki iz gimnazije v Ajdovščini, ter povzeti iz knjige Aleksandrinke Dorice Makuc in knjige Balie da latte Daniele Perco iz Felter. Za boljše predstavitev problematike naj predstavim le delček izjav iz obeh knjig:

"Velike družine so se oddahnile, če so se dekleta odpravile na ladjo, ki jih popelje v bogatejšo deželo, v drugih pa so moške kleli, saj niso vedeli kaj početi z majhnim otrokom. Družina brez matere se ruši. Tako se je zgodilo mladima zakoncema Vodopivec iz Zalošč, ki sta se vzela kmalu po prvi svetovni vojni in nista imela drugega kot samo cesto gor in dol. Hčerka Štefanija Doplihar iz Dornberka pripoveduje, da je mama Marija kmalu ostala brez staršev; doma v Batujah je bil gospodar starejši samski brat. Za doto je dobila to, kar si je vzela: dve žlici, dve vilici in dva krožnika. Za začetek sta si mladoporočenca najela v Zaloščah kuhinjo in sobo; oče ni imel stalne službe, poleti je hodil kositi pašnike na Pivko. Po drugem otroku je šla mlada mama služiti v Kairo; službo spremljevalke pri bolehnih gospo ji je prepustila sestra, ki si je bila zaslužila dovolj za doto in se je poročila v Selo. Doma z možem sta ostala štiriletna Štefanija in dveletni Rado. Kaj bo

moški z dvema majhnima otrokoma? Tako so ju imeli enkrat sorodniki v Batujah, drugič oni iz Dornberka, potem sta otroka romala v Zalošče in nič čudnega, če se gospa Štefanija spominja grdih garij in uši. Mama je redno pošiljala denar za varovanje otrok in tudi za staro hišo, ki so jo kasneje kupili v domači vasi. Ko je oče vprašal sinka, kaj mu varuhi dajo jesti, je otrok iskreno potožil: "Mama plača mleko za mene, ma meni mlekca ne dajo, samo črno kufečke", beremo na panoju z odlomkom iz knjige Aleksandrinke Dorice Makuc.

O podobni usodi beremo iz odlomka knjige Balie da latte avtorice Daniele Perco: "Moji starši so bili zdoma. Moja mati je bila dojilja. Ko sem odraščal, sem bil oblečen v oblačila, ki mi jih je pošiljala mati. Ko je prišla, je nisem spoznal in nisem niti hotel k njej... Kot majhen, še dojenček, sem bil tam v hribih. Mama je bila pri nekem konzulu in mene sta vzgojila nono in nona. Ko je prišla domov, je nisem maral. Hotel sem nono in konec. Hotel sem nono in nisem vedel, kdo je tista tam, tista ženska. Velikokrat sem jo videl jokati! Kaj sem jaz vedel tedaj, zakaj joče," je pripovedoval eden izmed otrok dojiljinega otroka: "Bolečina ob smrti lastnega otroka materidojilji ni bila prihranjena. Novorojenčki so po materinem odhodu pogosto umrli, velikokrat tudi zaradi spremembe prehrane. Za otrokovo smrt je dojilja navadno izvedela precej pozno, tudi po enem letu, saj bi zaradi šoka sicer lahko izgubila mleko."

Ob bok slikovnemu in tekstovnemu delu razstave so bili postavljeni predmeti bivših dojilj in služkinj. Predmeti so v razstavo vnesli nekakšno materialno otipljivost in s tem dopolnili emocionalno ilustrativni efekt besedila in fotografij. Razstavljena je bila noša dojilj z območja Belluna, ki je imela z raznimi drobnimi različicami funkcijo "uniforme" in je žensko-dojiljo označevala ter družbeno klasificirala že od daleč. Poleg tega so bili na razstavi predstavljeni kosi oblačil in dodatkov, tipični za arabski svet (kaftani, sandali-natikači, ogrlice, denarnice, torbice, toaletne torbice...), ki so v te kraje vnašali eksotičnost, pridih skrivnostnosti in tujosti hkrati.

Razstava o dojiljah in služkinjah, grad Kromberk, 18. 11 - 18. 12. 1994. (Foto: Andrej Malnič.)